

ΜΙΧΑΛΗΣ ΤΤΕΡΛΙΚΚΑΣ

**«ΝΙΩΘΩ ΠΛΗΡΗΣ. ΚΑΙ ΑΥΡΙΟ ΝΑ
ΦΥΓΩ, ΔΕΝ ΕΧΩ ΠΡΟΒΛΗΜΑ»**

Λίγο μετά από την ευχάριστη ανακοίνωση του ονόματός του στο φετινό Μουσικό Χωριό Φέγγαρος, ο άνθρωπος που ταυτίστηκε όσο κανένας άλλος με την παραδοσιακή μουσική της Κύπρου, φωτογραφίζεται στο χωριό του, τη Σία και δηλώνει: «Πληρώνω το τίμημα της ευθύτητας του λόγου μου».

ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΑΝΙΑ ΝΕΟΚΛΕΟΥΣ
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΕΣ: ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

«Δεν υπήρξα ποτέ άνθρωπος της πόλης. Με εξαίρεση τα χρόνια των σπουδών μου στην Αθήνα και άλλα τριάντεσσερα χρόνια που πέρασα στη Λευκωσία, όλη την υπόλοιπή

μου ζωή την έζησα σε χωριό. Θέλω να ξυπνώ το πρωί, να ανοίγω την πόρτα και να βγαίνω έξω. Έστω για δέκα λεπτά. Μπορώ να σου πω, μάλιστα, ότι μετά που βγήκα σε σύνταξη, η πιο μακρινή απόσταση που κάνει το αυτοκίνητό μου, είναι μέχρι τα Λατσιά. Δεν μπορώ να διανοηθώ ότι θα βρεθώ μέσα σε όλη αυτή τη “φασαρία” της πόλης», μου λέει καθώς προχωράμε στο καταπράσινο τοπίο που απλώνεται μπροστά μας, μόλις 28 χιλιόμετρα έξω από τη Λευκωσία.

Αυτή η τόσο στενή επαφή με τη φύση, τι άνθρωπο σάς κάνει;

Ελεύθερο. Ακόμα και σήμερα, που τα πόδια μου με δυσκολεύουν, και μόνο να τη βλέπω, με κάνει να αισθάνομαι μια ηρεμία, η οποία πολλές φορές εξελίσσεται σε μελαγχολία, όταν σκέφτομαι το τι μας χάρισε η φύση και εμείς ως «αμπάλατοι» το μόνο που κάνουμε διαχρονικά είναι να την καταστρέφουμε. Όχι μόνο ως άτομα αλλά και ως κράτη. **Γεννηθήκατε μέσα στη φύση και συγκριμένα στο Καπούτι της Μόρφου. Ποια είναι η εικόνα που έρχεται πάντα στο μυαλό σας, όταν ανατρέχετε σε εκείνα τα χρόνια;** Η εικόνα αυτών των ημερών, του Πάσχα και λίγο πιο μετά. Να κατηφορίζω το Καπούτι, που είναι εφτά χιλιόμετρα βόρεια της Μόρφου και να κάνομαι μέσα στους πορτοκαλέωνες. Έχω πάντα εκείνη την αίσθηση της φύσης, που μυρίζει Πάσχα. Αυτή η μυρωδιά δεν βγαίνει ποτέ από το μυαλό μου και μάλιστα πιστεύω ότι η όσφρηση είναι η αίσθηση που βρίσκεται πιο πολύ από κάθε άλλη κοντά στη μνήμη. Όπως όταν -ενήλικας πι-μυρίζεις ένα συγκεκριμένο φαγητό και το μυαλό σου ταξιδεύει στην κουζίνα της μάνας σου, όταν ήσουν πέντε χρονών. Αυτό το πράγμα.

Οι γονείς σας τι άνθρωποι ήταν;

Ο πατέρας μου ήταν κτίστης, η μάνα μου νοικοκυρά, εργάτρια, ράφταινα. Τραγουδούσαν και οι δύο, είχαν καλή φωνή, όμως δεν ήμασταν εκείνο που λέμε «μουσική οικογένεια». Ο πατέρας μου τραγουδούσε πολύ λίγες φορές. Η μάνα μου πιο τακτικά. Την ώρα της δουλειάς, την ώρα που ήταν πάνω στη ραπτομηχανή, την ώρα που βρισκόταν στα χωράφια. Σύμφωνα με τα ζόρια που τραβούσαν και εκείνοι, βέβαια. Έτσι τους έχω στο μυαλό μου μέχρι σήμερα.

Τι θυμάστε να παίζει πιο πολύ στο ραδιόφωνο του σπιτιού;

Πολλοί μπορεί να νομίζουν ότι μεγάλωσα μόνο με παραδοσιακή μουσική. Όχι, δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Μπορώ να σου πω, μάλιστα, ότι εκείνο τον καιρό, η παραδοσιακή μουσική που ακουγόταν, από το ράδιο τουλάχιστον, ήταν σχεδόν ανύπαρκτη. Μία φορά τη βδομάδα και για κανένα δεκαπεντάλεπτο. Η μουσική, που μπορούμε να πούμε η «παραδοσιακή» που άκουγα, ήταν τα πηκιάβλια στον κάμπο με τους βοσκούς, τους γεωργούς ή σε κανένα γάμο τους φκιολάρηδες. Στο ραδιόφωνο, τα πιο πολλά τραγούδια που κινούνταν γύρω από την ελληνική μουσική, ήταν τα λαϊκά, τα ελαφρολαϊκά και τα ρεμπέτικα. Μπορώ να πω ότι από το 1967 και μετά, που υπήρχε η δικτατορία στην Ελλάδα, το κυπριακό ραδιόφωνο, έπαιζε πολύ πιο καλή μουσική από ό,τι η λογοκριμένη ΕΡΤ. Οπότε ακούγαμε πολλή μουσική. Και Θεοδωράκη και Χατζιδάκι, τους μεγάλους.

Τραγουδούσατε από τότε;

Από τεσσάρων χρονών, μέσα στον κάμπο. Πριν πάω στο Δημοτικό με έβγαζαν πάνω στο τραπέζι και τους τραγουδούσα τα τραγούδια ολόκληρα. Ένα που μου άρεσε πολύ να το λέω

«ΑΜΑ ΕΧΕΙΣ ΕΝΑ
ΤΑΛΕΝΤΟ, Ο
ΠΡΩΤΟΣ ΠΟΥ ΤΟ
ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΕΙ ΕΙΣΑΙ
ΕΣΥ. ΤΑΥΤΟΧΡΟΝΑ,
ΟΜΩΣ, ΕΙΣΑΙ ΚΑΙ Ο
ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΟΥ
ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΤΟ ΠΕΙ.»

ήταν το τραγούδι «Στης Λαρίσης το ποτάμι που το λένε Πηνειό». Τι να σου πω; Γεννήθηκα για να τραγουδώ.

Ξέρατε, δηλαδή, από τότε ότι αυτό θα κάνατε στη ζωή σας; Το τι θα γινόμουν δεν το ήξερα, όμως ήξερα σίγουρα ότι είχα πολύ καλή φωνή. Όταν ακούω να λένε «Εγώ δεν ήξερα ότι είχα καλή φωνή και μου το είπαν», αυτό για μένα είναι μια ψευτοταπεινοσύνη. Άμα έχεις ένα ταλέντο, ο πρώτος που το καταλαβαίνει είσαι εσύ. Ταυτόχρονα, όμως, είσαι και ο τελευταίος που χρειάζεται να το

πει. Ήξερα από τότε ότι θα ασχοληθώ με το τραγούδι; Όχι, δεν ήξερα. Ήξερα ότι είχα καλή φωνή. Και τραγουδούσα συνέχεια. Δεν έκανα τίποτα άλλο. Απλά τραγουδούσα. Στις κατοίκες, που βοσκούσαμε μέσα στους κάμπους, στα γαιδούρια, στην οικογένειά μου. Τους έπαιρνα τα αφτιά όλη μέρα. Η μάνα μου μού έλεγε, «Κανί, γιε μου». Από την ώρα που ξυπνούσα, μέχρι την ώρα που θα κοιμόμουν, τραγουδούσα συνέχεια. Και στο Δημοτικό και στο Γυμνάσιο και στον στρατό και στα φοιτητικά χρόνια, στις ταβέρνες, ήταν το αναμενόμενο στην παρέα. Όμως, η αλήθεια είναι αυτή. Ούτε είχα στόχο να σπουδάσω ▶

μουσική, ούτε σπούδασα μουσική, ούτε ξέρω μουσική. Είμαι αυτοδίδακτος. Είναι με το αφτί που έμαθα ό,τι έμαθα.

Βρεθήκατε στην Αθήνα να σπουδάσετε ηλεκτρονικά. Αυτό πώς προέκυψε;

Είναι μεγάλη ιστορία το πώς βρέθηκα στην Αθήνα. Είμαι της γενιάς που αποφοίτησα από το Λύκειο το 1973, πριν γίνει ο πόλεμος. Τότε, δεν ήταν απαραίτητο να πας να σπουδάσεις, για να βρεις δουλειά. Έτσι, δεν είχα κανένα στόχο να πάω για σπουδές, συν του ότι για να το κάνω θα έπρεπε να έδινα και εξετάσεις. Πηγαίνοντας στον στρατό, γίνεται ο πόλεμος και αντί για δύο χρόνια, κάνω τρία.

Και βρίσκομαι πλέον ξεκρέμαστος.

Πρόσφυγας. Ο πατέρας μου, εγκλωβισμένος. Οι δύο αδερφές μου που μόλις είχαν παντρευτεί και είχαν μωρά μικρά, να προσπαθούν να βρουν τα πόδια τους. Δούλεψα ένα μήνα, σε μια δωδεκάωρη, ανθυγεινή εργασία, μέχρι να μπορέσω να εξασφαλίσω τα ναύλα. Και μπήκα σε ένα πλοίο, μεγάλη ιστορία, και

βρέθηκα στην Αθήνα, με δυο-τρία χιλιάρικα στην τσέπη. Ξεκίνησα να δουλεύω από δω και από εκεί, όμως στον χρόνο απάνω, κατάλαβα ότι δεν ήθελα να είμαι εκεί μόνο για να δουλεύω ως εργάτης στα εργοστάσια. Όταν αποφάσισα ότι ήθελα να σπουδάσω, η επιλογή στα ηλεκτρονικά δεν ήταν καθόλου τυχαία, αφού ο κλάδος που ακολούθησα στο Λύκειο ήταν το Πρακτικό. Τελειώνοντας τις σπουδές μου ήρθα στην Κύπρο, όπου το 1983, σε εποχές δύσκολες, είχα την καλή τύχη να πάσω δουλειά στη Cyta. Είναι με τη δουλειά μου εκείνη, που ανήθρεψα την οικογένειά μου, που κτίσαμε το σπίτι μας και που είχα την ελευθερία, να

δραστηριοποιηθώ και στο τραγούδι. Αν δεν υπήρχε αυτή η άνεση και έπρεπε να παλεύω συνέχεια με το μεροκάματο, ίσως και να μην μπορούσα να κάνω όλα αυτά που έκανα στο τραγούδι.

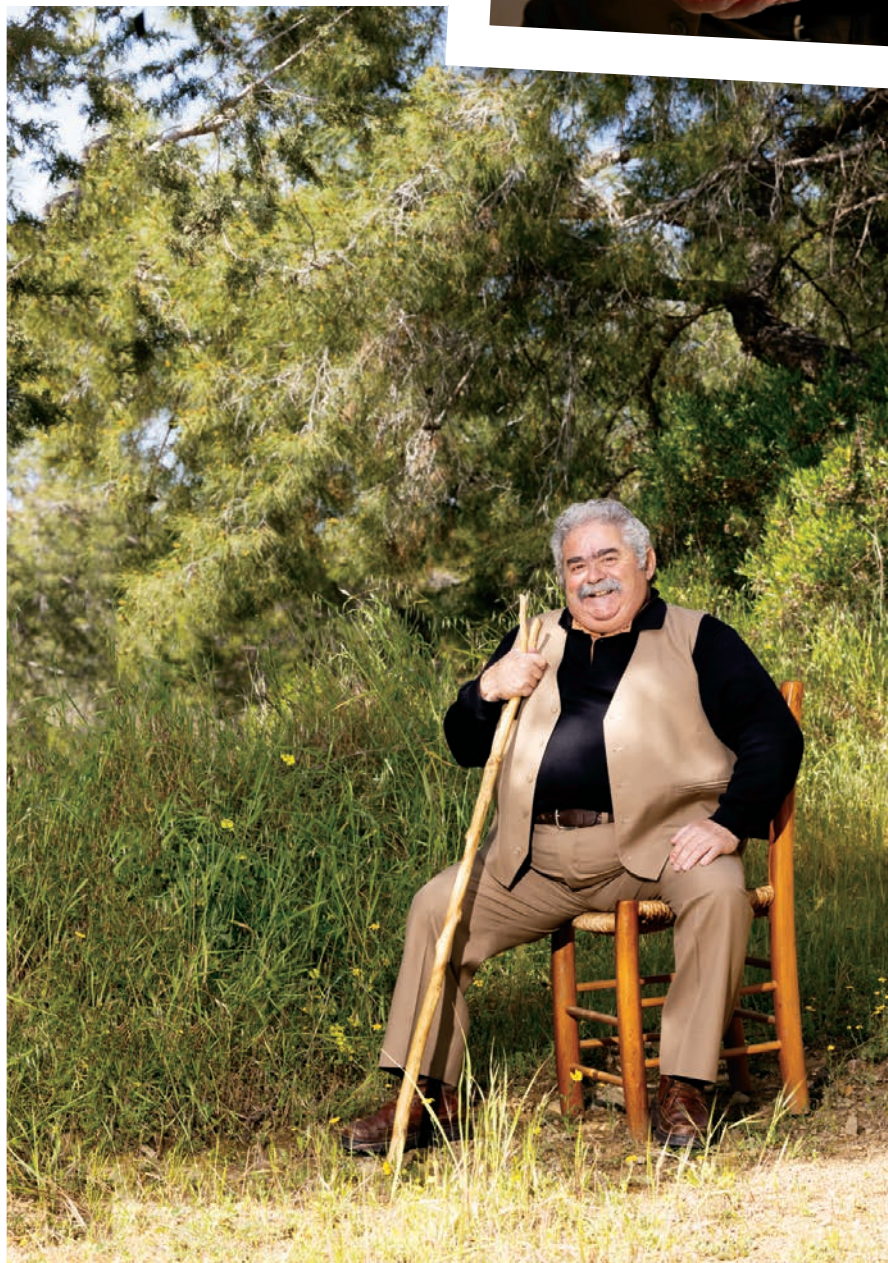
Το τραγούδι πότε μπήκε στη ζωή σας επαγγελματικά; Ποιος σας «ανακάλυψε»;

Υπήρχε και η ανακάλυψη, η οποία ήρθε και αυτή μαζί με τη δουλειά μου το 1983. Φαίνεται ότι ήταν η ευλογία μου η Cyta.

Όταν ήμασταν ακόμα στη σχολή εκπαίδευσης, πριν τοποθετηθούμε στα διάφορα τμήματα, στα διαλείμματα, πάλι τραγουδούσα. Μαζί μου στη δουλειά ήταν και ένας συμμαθητής της αδερφής μου, που έμελλε να γίνει και κουμπάρος μου, ο Ξενής, ο οποίος χόρευε στο συγκρότημα του Μίκη Σιακαλλή. Μου είπε ότι ο τραγουδιστής που είχαν στο συγκρότημα θα έφευγε για σπουδές και ότι θα ήταν καλά να πήγαινα να με ακούσουν οι μουσικοί. Πήγα, κάθισα στο παρκέ και άρχισα να τραγουδώ. Ο Γεώργιος Αβέρωφ, από τους πιο γνωστούς βιολάρηδες της εποχής, που ήταν στο συγκρότημα, ενθουσιάστηκε! Το επόμενο που έπρεπε να γίνει, ήταν να μάθω να τραγουδώ μαζί με την ορχήστρα, γιατί η μόνη πείρα που είχα ως ερμηνευτής, ήταν να τραγουδώ μόνος μου, *acapella*. Ευτυχώς, ήταν όλοι πολύ υποστηρικτικοί και με βοήθησαν πολύ να προσαρμοστώ στα νέα δεδομένα. Σε σύντομο χρονικό διάστημα, κάπου στο 1984, κάναμε μαζί και την πρώτη τηλεοπτική μας εμφάνιση ως συγκρότημα.

Μια τηλεοπτική εμφάνιση τότε, φαντάζομαι σήμαινε πολλά;

Σήμαινε τα πάντα, διότι ένα κανάλι υπήρχε, το ΡΙΚ και όπως ήταν φυσικό, σε έβλεπαν οι πάντες. Σήμερα και 20 εμφανίσεις να κάνεις, πάλι δεν θα σε δουν όλοι. Με την πρώτη εμφάνιση άρχισε να υπάρχει ζήτηση από τον κόσμο. Μας έβρισκαν και μας έλεγαν να πάμε να τραγουδήσουμε από δω και από εκεί. Έτσι

Ξεκίνησε η πορεία αυτή. Το 1990, μαζί με τους μουσικούς με τους οποίους ήδη συνεργαζόμασταν, τον Γεώργιο Αβέρωφ, τον Χριστόδουλο Πίπη, τον Μιχάλη Πούλλο κ.ά δημιουργήσαμε τη Μούσα, το πρώτο σχήμα που έπαιζε αποκλειστικά μουσική για τραγούδια, διότι μέχρι τότε υπήρχαν μόνο χορευτικά συγκροτήματα. Το 1991, έκανα την πρώτη μου δισκογραφική δουλειά με τον Κούλη Φυλακτού και από τότε τα πράγματα ακολούθησαν τη φυσιολογική τους πορεία. Μέχρι σήμερα έχω την ευλογία να πορεύομαι με τους ίδιους συνεργάτες και αυτό, τουλάχιστον για μένα, κάτι σημαίνει.

Παρά την ανοδική σας πορεία στο τραγούδι, δεν εγκαταλείψατε ποτέ την πρωινή σας δουλειά...

Αν ζούσα μόνο από το τραγούδι, θα ζητιάνευα αυτή τη στιγμή.

Από το τραγούδι βγάλατε χρήματα;

Έβγαλα κάποια χρήματα, αλλά δεν έχει σιγουριά το τραγούδι. Αν βρεις, βρήκες. Αν βρεθεί κάποιος άλλος σε κάποια στιγμή, σε πέταξαν. Ούτε το τραγούδι, ούτε η τηλεόραση έχουν σιγουριά...

Το νιώσατε και πρακτικά αυτό;

Το νιώθω σήμερα. Οι τηλεοράσεις και όλοι αυτοί, τους καλλιτέχνες τους βλέπουν όπως τα παιχνιδάκια. Έτσι και εμφανιστεί ένα καινούριο, ακόμα κι αν είναι υποδεέστερο, εσένα θα σε βάλουν στην άκρη, για να πάρουν εκείνο. Στην Κύπρο, ειδικά, επειδή είναι πολύ περιορισμένη η πίτα, τα πράγματα είναι πολύ ασταθή. Επομένως, σίγουρα δεν θα μπορούσα να ζήσω από το τραγούδι.

Παρακολουθείτε τα καλλιτεχνικά δρώμενα που τρέχουν τώρα στην Κύπρο; Υπάρχουν νέοι που ξεχωρίζετε;

Αν περιμένεις να σου πω ονόματα, δεν θα το κάνω. Ο καθένας καταλαβαίνει, ξέροντας το τι μου αρέσει. Συμβαίνουν καλά πράγματα. Η γενιά που είναι σήμερα 30-35+ και είναι στην καλλιτεχνική τους δημιουργία, είχαν όλα τα δεδομένα υπέρ τους. Από τα νηπιαγωγεία, στα ωδεία τους, στους χορούς τους, στα πάντα. Άρα είναι φυσικό επακόλουθο το να έχουμε σήμερα εξαιρετα ταλέντα στον χορό και εξαιρετες φωνές, καλλιεργημένες. Από εκεί και πέρα, είναι στο χέρι του καθενός να χειριστεί με σεμνότητα αυτό το ταλέντο και όχι να πάρουν τα μυαλά του αέρα, γιατί το καλάμι είναι επικίνδυνη υπόθεση.

Σύντομα θα βρεθείτε ανάμεσα σε άτομα που ενδιαφέρονται για την κυπριακή μουσική και την κυπριακή διάλεκτο από τη θέση του εισηγητή στο Μουσικό Χωριό Φέγγαρος. Τι θα περιλαμβάνει το εργαστήρι «Λαλιά τζαι τραουδικιά του τόπου μας»;

Θα εδράζεται στη σωστή χρήση της κυπριακής διαλέκτου και στην παραδοσιακή μας μουσική. Ο κύριος του στόχος είναι να βοηθήσει τους συμμετέχοντες, μέσω της δημιουργικής επαφής με το αντικείμενο, να αποβάλουν το αίσθημα της απαξίωσης

για τον τοπικό μας πολιτισμό αλλά και να απαλλαχθούν από το σύνδρομο χαμηλής αυτοεκτίμησης, από το οποίο πάσχοιμε ως άτομα και ως λαός. Κατ' εμένα, αν δεν καταφέρουμε να απαλλαγούμε από αυτό, μπορεί να φαίνεται ότι καταφέρνουμε σπουδαία πράγματα, αλλά το μόνο που κάνουμε στην πραγματικότητα, είναι να περιστρεφόμαστε γύρω από τον εαυτό μας. Ενώ, για να κάνεις ουσιαστικά πράγματα, πρέπει να πιστεύεις στ' αλήθεια στον εαυτό σου.

Πλέον είστε 67 χρονών. Νιώθετε ότι καταφέρατε εκείνα που θελήσατε στη ζωή σας;

Όσο παράξενο κι αν ακούγεται, ποτέ δεν έβαλα στόχους στη ζωή μου. Αν το έκανα, θα ήταν σαν να ήθελα να σκλαβώσω ο ίδιος τον εαυτό μου μέσα σ' αυτούς. Για μένα σημασία έχει να κάνεις κάτι που όσο μπορείς να μην βλάπτει τους άλλους ανθρώπους ή τη φύση. Αυτός είναι ένας ευγενικός στόχος και νομίζω τον έχω καταφέρει. Τίποτα άλλο δεν θέλω. Νιώθω πλήρης. Και αύριο να φύγω, δεν έχω πρόβλημα.

Αν σας ρωτούσα σήμερα, ποια είναι η δική σας συμβολή στο κυπριακό τραγούδι, τι θα απαντούσατε;

Δεν μου αρέσει ούτε η λέξη «συμβολή» αλλά ούτε και το ρήμα «προσφέρω». Το «προσφέρω», το «λειτουργώ», το «υπηρετώ», κατ' εμένα είναι ρήματα άκυρα. Εγώ, ούτε υπηρετώ ούτε λειτουργώ ούτε προσφέρω. Εγώ κάνω κάτι που μου αρέσει, θέλω να το κάνω σωστά και απ' εκεί και πέρα αν με αυτό τον τρόπο επιτυγχάνω ένα αποτέλεσμα που έχει αντίκτυπο στον κόσμο, αυτό είναι αποδεκτό. Δεν θα έρθω, όμως, ποτέ να πω, «Αφιέρωσα τη ζωή μου για το τραγούδι». Ανοησίες. Εγώ ό,τι έκανα, το έκανα για μένα, γιατί μου αρέσει, όπως μου

αρέσει και το να κάνω τα πράγματα σωστά. Όσος χρόνος κι αν χρειαστεί. Αν βγαίνει ένα καλό αποτέλεσμα, αυτό θα φανεί στην πορεία του χρόνου.

Η υστεροφημία σας, σας ενδιαφέρει;

Κάποτε με ενδιέφερε, σήμερα δεν με ενδιαφέρει καθόλου.

Τι άλλαξε;

Νομίζω ωρίμασα πιο πολύ. Το να σε ενδιαφέρει η υστεροφημία, αυτό νομίζω σε εμποδίζει σε οτιδήποτε κάνεις. Σκέφτεσαι, αυτό δεν θα το κάνω, γιατί θα βλάψω την υστεροφημία μου ή αυτό πρέπει να το κάνω, για να βοηθήσω την υστεροφημία μου. Καθόλου δεν με ενδιαφέρει η υστεροφημία μου, αλλά το να κάνω αυτά που με ευχαριστούν. Αντίθετα, ένα από τα πράγματα τα οποία απεχθάνομαι είναι την κολακεία. Δεν υπάρχει κάτι χειρότερο.

Αυτό ήρθε μετά από μια συνειδητοποίηση;

Ήταν κάτι που είχα ξεκάθαρο από την αρχή μέσα μου. Και αυτό το πράγμα, μου στοίχισε πολλά και ακόμα μου στοιχίζει. Πληρώνω τίμημα για τη μη αποδοχή της κολακείας και για την ευθύτητα του λόγου μου πληρώνω κόστος συνεχώς.

DT